

Bp Antoni DŁUGOSZ
(Kraków, Akademia „Ignatianum”)

Wtajemniczenie chrześcijańskie w ramach katechetycznej posługi Kościoła

Wśród podstawowych zadań katechezy Ogólna Instrukcja Katechetyczna obok kształcenia i wychowania wymienia wtajemniczenie¹. Katecheza wtajemniczająca to katecheza wprowadzająca w arkana wiary i życie w jedności z Bogiem i braćmi w Kościele. Katechumenat od samego początku aż do VI wieku był w Kościele instytucją służącą wtajemniczeniu chrześcijańskiemu. W związku z przyjmującą się powszechnie praktyką chrztu niemowląt, wykształcił się specyficzny katechumenat rodzinny, gdzie katecheza koncentrowała się bardziej na wyjaśnianiu prawd wiary niż na wprowadzaniu w życie chrześcijańskie. Celem niniejszego artykułu jest wykazanie roli katechezy jako specyficznej posługi Kościoła w doprowadzeniu do spotkania z Bogiem, do nawiązania relacji osobowej i uczestnictwa we wspólnocie z Nim. Jest to więc wtajemniczenie w misterium Boga, który przemawia do ludzi w Jezusie Chrystusie i w Kościele. Nauczanie i wychowanie, posiadając swoje miejsce w katechezie, są podporządkowane inicjacji wiary².

1. Wtajemniczenie w misterium Boga

Wtajemniczenie chrześcijańskie to wprowadzenie do udziału w misterium, jakim jest plan powzięty przez Boga w Jego odwiecznym upodobaniu³, aby wszystkich ludzi doprowadzić do wiary i zbawienia. Dla procesu katechizacji oznacza ono dążenie do zrozumienia znaczenia czynów i słów Chrystusa oraz znaków dokonanych przez Niego⁴. Pojęcie „wtajemniczenia” zostało przypomniane przez Sobór Watykański II podczas dokonywania odnowy liturgii⁵.

Wejście w tajemnicę dokonuje się najpierw przez wiarę rodzącą się pod wpływem przyjęcia Słowa, przepowiadania o planie Bożym realizowanym w historii, zwłaszcza przez mękę, śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa. Słowo budzące wiarę należy rozumieć jako wezwanie do nawrócenia i do zmiany życia, zgodnie

¹ SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Directorium catechisticum generale* (DCG), 31, AAS 64 (1972), s. 116; IOANNES PAULUS II, *Adhortatio apostolica „Catechesi tradendae” de catechesi nostro tempore tradenda* (CT), III, 18, AAS 71 (1979), s. 1291-1292, JAN PAWEŁ II, *Adhortacja Apostolska „Catechesi tradendae” o katechizacji w naszych czasach*, w: *Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, tekst pol., Kraków 1996, s. 17-18.

² M. FINKE, *Pedagogika wiary*, Poznań 1996, s. 35.

³ CT I, 5, AAS 71 (1979), s. 1281, *Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, s. 6-7.

⁴ KKK 5, tekst pol., Poznań 2002, s. 16.

⁵ B. MOKRZYCKI, *Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego*, Warszawa 1981, s. 9.

z wymogami Boga, pragnącego obdarzyć człowieka swoim życiem⁶, które oznacza udział przez wiarę w tajemnicy Śmierci i Zmartwychwstania. Następnie, wtajemniczenie w plan Bożej miłości, dokonujące się we wspólnocie Kościoła, jest wtajemniczeniem w życie wspólnoty, która wspiera swą opieką i przykładem tego, który ma być wtajemniczony⁷.

Pierwszym z elementów wtajemniczenia jest internalizacja⁸ wartości. Rozumie się przez nią uznanie przez jednostkę danych wartości za własne, wewnętrznie przyswojone, dlatego że są dla niej ciekawe, wartościowe⁹. Internalizacja wartości rozpatrywana na płaszczyźnie wiary, przeżywania jej we wspólnocie Kościoła oraz realizowania w życiu codziennym oznacza konieczność uznania powyższych wartości za najwyższe. Internalizacja wartości nadprzyrodzonych nie jest celem samym w sobie, ma ona służyć wtajemniczeniu. Jej nieobecność w formacji religijnej powoduje, że jeśli nawet uzyskuje się pożądane rezultaty w postaci określonych zachowań, to są nietrwałe¹⁰.

Kolejnym komponentem procesu wtajemniczenia jest inicjacja modlitewno-sakramentalna. Budowanie postawy modlitwy to budowanie prawdziwego obrazu Boga. Decyduje on o skuteczności przebiegu procesu wtajemniczenia i musi być konfrontowany z biblijnym obrazem Boga, co dokonuje się przez rozważanie tekstów biblijnych.

Na wtajemniczenie chrześcijańskie składają się trzy sakramenty: chrzest, bierzmowanie i Eucharystia. Dla katechezy, która jest szczególnym i właściwym miejscem wtajemniczenia chrześcijańskiego¹¹, oznacza to, że musi być związana z Eucharystią jako centrum życia Kościoła.

Dyrektorium Ogólne o Katechizacji w oparciu o nauczanie Kościoła systematyzuje wymagane cechy katechezy wtajemniczającej. Na pierwszym miejscu zostaje wymieniona organiczność i systematyczność katechezy jako formacji wiary¹². Ta organiczność formacji oznacza rzeczywistość szerszą niż nauczanie. Jest pogłębieniem całego życia chrześcijańskiego, które pomaga w autentycznym pójściu za Chrystusem. W tym kontekście katecheza inicjacyjna będzie wychowaniem

⁶ Tamże.

⁷ Tamże.

⁸ Psychologia mówi o internalizacji norm i ról społecznych jako o dokonującym się w wyniku rozwoju społecznego jednostki procesie psychicznego przejmowania norm, reguł i zasad postępowania zawartych w przepisie roli społecznej. W procesie tym początkowo heteronomiczne normy i wartości stają się częścią osobowości. Jednostka uznaje je za własne. Zinternalizowane przepisy ról przejawiają się w postawach, pragnieniach i dążeniach, warunkując hierarchię i sposób wartościowania jednostki – S. NIECIUŃSKI, *Norm społecznych internalizacja*, w: *Słownik psychologiczny*, red. W. Szewczuk, Warszawa 1985, s. 181.

⁹ W. FURMANEK, *Człowiek, człowieczeństwo, wychowanie*, Rzeszów 1995, s. 65.

¹⁰ J. SZPET, *Inicjacyjna funkcja katechezy*, „Horyzonty wiary” 7 (1996) nr 3, s. 61.

¹¹ DCG 52, AAS 64 (1972), s. 128.

¹² KONGREGACJA DO SPRAW DUCHOWIEŃSTWA, *Dyrektorium ogólne o katechizacji (DOK)*, 67, tekst pol., Poznań 1998, s. 56.

do poznania wiary i życia nią¹³ w taki sposób, by katechizowany czuł się ożywiony przez słowo Boże w swych najgłębszych doświadczeniach¹⁴. Zadaniem katechezy będzie tutaj pomoc w podjęciu zobowiązań chrzcielnych i w wyznawaniu wiary pochodzącej już z serca¹⁵, tzn. z samej głębi osoby ludzkiej, obejmującej ją całą. Wiara okazuje się tutaj odpowiedzią na często nieświadome oczekiwanie poznania prawdy o Bogu, człowieku i przeznaczeniu, jakie go czeka¹⁶.

Katecheza, która służy wtajemniczeniu, jako oparta na najbardziej fundamentalnych pewnikach wiary, na najbardziej podstawowych wartościach ewangelicznych, jest katechezą podstawową, istotną¹⁷. Dla katechezy wtajemniczającej, posiadającej z natury charakter organiczny i systematyczny, oznacza to, że nie może się sprowadzić do działań okolicznościowych czy okazjonalnych¹⁸. Nie mogą to być działania improwizowane, ale prowadzone według ściśle określonego planu, z jasno określonym celem, dzięki czemu mają większą możliwość jego osiągnięcia. Uchroni to także nauczanie przed zbaczaniem na kwestie sporne i nie pozwoli katechezie stać się wyłącznie teologicznym poszukiwaniem czy też naukowym wykładem¹⁹.

2. Wychowanie w wierze – głównym zadaniem katechezy

Katecheza jest wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych, a obejmuje przede wszystkim nauczanie doktryny chrześcijańskiej, jest przekazywana na ogół w sposób systematyczny i całościowy, dla wprowadzenia wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego²⁰. Zatem celem wychowania chrześcijańskiego jest głównie to, aby ochrzczeni, których stopniowo wprowadza się w tajemnice zbawienia, stawali się coraz bardziej świadomi daru wiary i przez kult liturgiczny nauczyli się chwalić Boga w duchu i prawdzie²¹.

Wychowanie w wierze jest procesem opierającym się na Ewangelii i życiu Kościoła, ale także na naturalnych uwarunkowaniach ludzkiego rozwoju²². Wychowanie religijne może być tylko wtedy owocne, gdy jest oparte na prawidłowo

¹³ CT III, 20, AAS 71 (1979), s. 1293-1294, *Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, s. 19.

¹⁴ DOK 67, s. 56.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ DOK 55, s. 46.

¹⁷ DOK 67, s. 57; por. CT III, 21, AAS 71 (1979), s. 1294-1295, *Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, s. 20.

¹⁸ DOK 68, s. 57.

¹⁹ CT III, 21, AAS 71 (1979), s. 1295, *Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, s. 20.

²⁰ W. KUBIK, *Zarys dydaktyki katechetycznej*, Kraków 1990, s. 103.

²¹ CONCILIUM VATICANUM II, *Declaratio de educatione christiana „Gravissimum educationis”* (DWCH), 2, AAS 58 (1966), s. 730, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, tekst pol., Poznań 2002, s. 316.

²² Wystarczy przytoczyć łacińskie stwierdzenie: „Gratia non destruit naturam, sed eam supponit” – Łaska nie niszczy natury, ale ją zakłada, na niej bazuje – A. CZAJDA, *Łaska*, w: *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, Lublin – Kraków 2002, s. 762.

rozwinętej osobowości ucznia. Formacja wiary powinna zatem służyć najpierw rozwojowi ich człowieczeństwa²³. Aby jednak wychowanie religijne ukazywało tę rolę wiary, musi opierać się na właściwym obrazie Boga²⁴, a także na prawdziwym obrazie człowieka, łącznie ze słabościami jego natury²⁵. Odkrycie humanizującej roli wiary religijnej wymaga cierpliwej pracy duchowej, ale również troski, by przekazywane w ramach katechezy treści miały związek z rzeczywistymi problemami wychowanków.

Niejednokrotnie utożsamia się wychowanie z nauczaniem, co jest zabiegiem nieusprawiedliwionym. Choć nie można mówić o całkowitej rozbieżności między nimi, to jednak różnice są oczywiste. Przy wychowaniu skutek odnosi się do sfery emocjonalno-motywacyjnej, do systemu wartości, gdyż wychowanie to oddziaływanie na osobowość wychowanka. Przy nauczaniu zamierzony skutek odnosi się do sfer poznawczej i wykonaniowej (psychomotorycznej). Wychowanek będzie wiedział i potrafił²⁶. Nauczanie i wychowanie religijne winny być pomocą dla wychowanka w poszukiwaniu tożsamości osobowej i chrześcijańskiej. Jako celu należy upatrywać tożsamości człowieka wierzącego, który siłą napędową własnego życia wiary odnajduje w osobie Boga.

3. Rola wspólnoty w katechezie inicjującej życie z wiary

Celem katechezy parafialnej inicjującej życie z wiary jest urzeczywistnianie Kościoła jako wspólnoty zbawczej²⁷. Zaś wspólnota kościelna ma w stosunku do katechezy podwójne zadanie do spełnienia, a mianowicie: „[...] zadbać o nauczanie swych członków i przyjąć ich, zapewniając im takie warunki, by mogli żyć jak najpełniej tym, czego się nauczyli”²⁸.

Najbardziej pierwotnym źródłem i wzorem katechezy jest zawarty w Piśmie Świętym obraz Boga oraz Jego odniesienie do człowieka²⁹. Bóg ukazany jest jako Miłosierny Ojciec, Nauczyciel, Mędrzec³⁰, który przyjmuje człowieka w jego aktualnej kondycji, wyzwala z niewoli zła, pociąga do siebie więzami miłości, wspomaga go we wzrastaniu do dojrzałości wolnego syna, posłusznego Jego woli. Wszystko to dokonuje się w ramach niezwyklej, Bożej pedagogii, którą wręcz kontynuuje i wypełnia Jezus Chrystus³¹.

²³ J. BAGROWICZ, *Edukacja religijna współczesnej młodzieży. Źródła i cele*, Toruń 2000, s. 229.

²⁴ J. KOWALSKI, *Człowiek jako obraz Boży w świetle konstytucji „Gaudium et spes”*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 1 (1973), s. 105-130.

²⁵ J. BAGROWICZ, dz. cyt., s. 230.

²⁶ S. JASIOŃEK, *Wychowanie moralne*, Kraków 2006, s. 14.

²⁷ DOK 52, s. 45.

²⁸ CT III, 24, AAS 71 (1979), s. 1297: „[...] ut membrorum suorum institutioni prospiciat et ut haec recipiat illas praebendo hominum rerumque condiciones, in quibus illa, quae didicerint, quam plenissime vivendo queant servare”, *Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, s. 22.

²⁹ M. MAJEWSKI, *Teologia katechezy*, Wrocław 1989, s. 11.

³⁰ DOK 139, s. 127.

³¹ J. NAUMOWICZ, *Chrystus – prawdziwy pedagog*, „Pastores” 3 (2002), nr 16, s. 11-12.

Kościół od początku był świadom swojej misji jako widzialnej i aktualnej kontynuacji pedagogii Bożej³². Przez to, czym jest, co głosi, co celebruje i czyni, wspólnota chrześcijańska pozostaje zawsze „żywym, nieodzownym i pierwszorzędnym miejscem katechezy”³³, a także jej początkiem i celem³⁴. Wspólnotę chrześcijańską rozumie się tutaj jako historyczne urzeczywistnienie daru komunii, będącej owocem Ducha Świętego³⁵. Stanowią ją kościoły partykularne, zaś jej głęboką istotę wyraża pojęcie „komunii”, której fundamentem jest świadomość braterstwa³⁶, zaś zewnętrznym jej wyrazem – bogata różnorodność poszczególnych wspólnot chrześcijańskich.

Każdy proces formacyjny, szczególnie proces wychowania w wierze, mający na celu dojrzałe życie chrześcijańskie, domaga się żywej wspólnoty Kościoła lokalnego, którego misterium objawia się w sakramentach, a szczególnie w Eucharystii. To właśnie dzięki wspólnotcie chrześcijańskiej dokonuje się głoszenie wiary przez zaproszenie do nawrócenia i pójścia za Chrystusem³⁷. Tych, którzy pragną Go poznać i zaangażować się w nowe życie, ta sama wspólnota przyjmuje, by towarzyszyć im w drodze katechetycznej i z macierzyńską troską uczynić uczestnikami swojego doświadczenia wiary. Stąd „ostatecznym celem katechezy jest doprowadzenie człowieka do wspólnoty i najgłębszej przyjaźni z Chrystusem”, jako Droga do miłości Ojca w Duchu Świętym.

O skuteczności katechezy inicjującej proces wiary można mówić w takiej mierze, w jakiej wspólnota chrześcijańska staje się konkretnym i wzorcowym odniesieniem dla pojedynczych osób i dróg ich wiary, tzn. na ile staje się ona widzialnym miejscem świadectwa wiary, troszczy się o formację swoich członków, starając się o to, by być żywym i stałym środowiskiem wzrostu wiary³⁸.

Wspólnota wierzących odgrywa szczególną rolę w procesie wtajemniczenia, co wydatnie podkreślała tradycja katechumenalna. Jest to zrozumiałe, wzięwszy pod uwagę, że inicjacja to włączenie do wspólnoty Kościoła, do żyjącego w nim Chrystusa³⁹.

Proces wtajemniczenia wymaga odwołania się do faktu chrztu i doprowadzenia do osobistej decyzji wiary, wynikającej ze świadomości przemiany, jaka dokonała się w człowieku podczas chrztu, bez jego zasługi, lecz dzięki Kościołowi i w Kościele⁴⁰. Intelktualnemu poznaniu prawd o Kościele winno towarzyszyć

³² DOK 141, s. 128.

³³ Tamże.

³⁴ DOK 254, s. 211.

³⁵ DOK 253, s. 211.

³⁶ IOANNES PAULUS II, *Litterae Encyclicae „Un unum sint’ de Oecumenico Officio*, II, 42, AAS 87 (1995), s. 945-946, JAN PAWEŁ II, *Encyklika o działalności ekumenicznej „Ut unum sint”*, w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, tekst pol., Kraków 2005, s. 1025-1027.

³⁷ DOK 254, s. 211.

³⁸ DOK 158, s. 139.

³⁹ J. SZPET, dz. cyt., s. 64.

⁴⁰ Kościół w omawianym kontekście nazywany jest „Matką”, rodzi bowiem przez chrzest nowe dzieci i powiększa w ten sposób rodzinę Bożą. Jest także „Mistrzynią”, gdyż dba o to, aby jej dzieci

zglobianie prawdy o człowieku, tak by katechizowany odnalazł i zrozumiał swoje miejsce w Kościele. Musi on odczytać, że Kościół proponuje mu pewne wartości i normy postępowania, akceptuje go jako wartość autonomiczną, stwarza warunki rozwoju i pomaga mu w dążeniu do pełni człowieczeństwa.

Zasadniczym zadaniem katechizowanego jest przejście od świadomości przynależenia do Kościoła z faktu chrztu, do przynależności z własnego wyboru⁴¹. Proces wtajemniczenia posiada charakter dialogiczny. Punktem wyjścia tego dialogu jest słowo Boże i wezwanie do wiary i pokuty. Istnieje konieczność odpowiedzi człowieka, wyrażonej wiarą na przyjęte słowo, czyli nawrócenia. Owo wyznanie wiary jest wewnętrznym elementem sakramentu chrztu i jednocześnie celem katechezy⁴². Jest ono także elementem łączącym katechezę z chrztem. Dlatego celem katechezy inicjacyjnej jest konkretna pomoc w żywym i czynnym wyznaniu wiary⁴³.

Wspólnoty chrześcijańskie są miejscami katechezy, w których chrześcijanie rodzą się do wiary, wychowują się i żyją⁴⁴. Dokonujący się we wspólnocie chrześcijańskiej przekaz katechetyczny jest zawsze ten sam, jednak miejsca katechizacji, z których każde posiada szczególną rolę w odniesieniu do katechezy, nadają jej charakterystyczne cechy⁴⁵.

4. Rodzinna katecheza w służbie wiary

Rodzinę, podobnie jak Kościół, należy uważać za pole, na które przynosi się Ewangelię i z którego ona się rozkrzewia⁴⁶. Określenie rodziny „Kościółem domowym” (*Ecclesia domestica*)⁴⁷ oznacza, że każda rodzina chrześcijańska powinna odzwierciedlać funkcje życia Kościoła powszechnego, m.in. posłanie, świadectwo, modlitwę i katechezę⁴⁸. Podjęcie katechezy rodzinnej nie może być działaniem dowolnym czy przypadkowym. Jest ona obowiązkiem, którego źródłem jest natura powołania rodzicielskiego⁴⁹.

wzrastały w łasce chrztu, a żywi je nauczając prawd wiary. Por. IOANNES XXIII, *Litterae encyclicae „Mater et Magistra” de recentioribus rerum socialium processibus ad christiana praecepta componendis*, Wprowadzenie, AAS 53 (1961), s. 401-402.

⁴¹ J. SZPET, dz. cyt., s. 64.

⁴² DOK 80, s. 66.

⁴³ DOK 66, s. 55.

⁴⁴ DOK 253, s. 211.

⁴⁵ DOK 254, s. 212.

⁴⁶ PAULUS VI, *Adhortatio apostolica „Evangelii nuntiandi” de Evangelizatione in mundo huius temporis*, (EN), VI, 71, AAS 68 (1976), s. 60-61.

⁴⁷ CONCILIUM VATICANUM II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia „Lumen gentium”* (KK), AAS 57 (1965), s. 16, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 114.

⁴⁸ DOK 255, s. 212.

⁴⁹ J. STALA, *Konieczność katechezy rodzinnej. Wymiar teologiczny i moralny istoty obowiązku*, „Katecheta” 43 (1999) nr 5, s. 6.

Konieczność katechezy rodzinnej uzasadniają trzy ściśle ze sobą powiązane elementy. Pierwszym jest pielęgnowanie i rozwijanie wychowania chrześcijańskiego pośród rodzin z jego zasadami, formami, metodami. Drugim jest wypełnianie przez rodzinę roli „Kościoła domowego”, trzecim – prowadzenie w domu właściwej katechezy⁵⁰.

Rodzinny przekaz wiary opiera się na mocy sakramentu małżeństwa, który umacnia małżonków i uzdalnia ich do wypełniania obowiązków stanu, w tym w szczególny sposób do pełnienia misji katechetycznej⁵¹. Katecheza dokonująca się w rodzinie jest wychowaniem przez świadectwo, które uczy raczej w sposób okazjonalny niż systematyczny⁵². Najdoskonalszą formą przekazu wiary w rodzinie jest wytworzenie takiej atmosfery, że samo życie rodzinne staje się „promieniowaniem Ewangelii”⁵³.

Pierwszymi wychowawcami w wierze są rodzice⁵⁴, którzy łaskę i zadanie wychowania chrześcijańskiego dzieci otrzymują w sakramencie małżeństwa. Rodzice jako pierwsi wychowawcy są jednocześnie pierwszymi katechetami⁵⁵. Przekazawszy życie i przyjąwszy je z miłością, stają się obdarowani bogactwem zdolności wychowawczych, jakich nikt inny nie może posiadać, gdyż tylko oni znają swoje dzieci w sposób absolutnie niepowtarzalny⁵⁶.

Szczególna i wręcz niezastąpiona rola katechezy rodzinnej wynika z tego, iż stanowi pierwsze i bezpośrednie uwrażliwienie wiary oraz jej praktykowanie⁵⁷. W sytuacji, gdy braknie rodziców, obowiązek wychowania w wierze spoczywa na tych, którzy ich zastępują, oraz na rodzicach chrzestnych⁵⁸. Zanim jednak zacząć się ukazywać dziecku drogę do wiary, należy mu udostępnić podstawowe doświadczenia ludzkie, które są koniecznym warunkiem naprowadzania ku wierze⁵⁹. Wczesne i późne dzieciństwo powinno być traktowane jako decydujący

⁵⁰ Z. NARECKI, *Katecheza i katechumenat rodzinny. Koncepcja ewangelizacji parafialnej*, „Studia Płockie” 18 (1990), s. 68.

⁵¹ J. STALA, *Konieczność katechezy rodzinnej*, s. 7.

⁵² DOK 255, s. 212.

⁵³ J. STALA, *Potrzeby i możliwości wprowadzenia elementów ewangelizacji do katechezy rodzinnej*, w: *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 26.

⁵⁴ DWCH 3, AAS 58 (1966), s. 731, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 317.

⁵⁵ J. STALA, *Konieczność katechezy rodzinnej*, s. 7.

⁵⁶ TENŻE, *Specyficzne tematy katechezy rodzinnej*, „Katecheta” 43 (1999) nr 6, s. 10.

⁵⁷ DOK 178, s. 157.

⁵⁸ KPK, kan. 774, § 2.

⁵⁹ R. SAUER, *Wychowanie religijne w rodzinie*, „Znak” 32 (1980), nr 8-9, s. 937-950. Autor odróżnia w tym kontekście wychowanie religijne od wychowania do wiary, gdyż wychodzi z założenia, że wiara jest czymś więcej niż religia, bo w niej transcendentny, religijny wymiar rzeczywistości posiada konkretne imię: Bóg, Ojciec Jezusa Chrystusa. Wychowanie religijne wydaje się być jedynie częścią wychowania do wiary i zmierza do uczłowieczenia człowieka. Stawia sobie za cel pewne uwrażliwienie człowieka na to, co znajduje się poza dostrzegalnym i uchwytnym pierwszym planem, i co człowiekowi i jego światu nadaje sens.

okres dla przyszłego życia wiary, jako że jest to czas, który ze swoimi charakterystycznymi cechami stanowi okres pierwszej socjalizacji, wychowania ludzkiego i chrześcijańskiego⁶⁰.

Rodzice powinni podejmować działania umożliwiające dziecku odkrywanie Boga jako prawdziwego przyjaciela i obrońcę człowieka, który w trosce o ludzi daje im swoje przykazania. Doświadczając bliskości rodziców, dzieci uświadamiają sobie i radośnie przeżywają bliskość Boga i Jezusa. To pierwsze doświadczenie chrześcijańskie pozostawia ślad, który trwa niejednokrotnie przez całe życie⁶¹. Należy równocześnie pamiętać, że już w wypadku najmłodszych dzieci ma zastosowanie prawda, że wiara rodzi się z tego, co się słyszy, a podstawowym elementem przekazu wiary w rodzinie obok świadectwa jest słowo. Mogą to być rozmowy na tematy religijne, lektura Pisma Świętego czy odpowiednia literatura religijna.

Inicjacja chrześcijańska jest rozpoczęta przez chrzest, który jako początek życia wiary domaga się kontynuacji przez wychowanie religijne. Przyjmowanie dalszych sakramentów włącza dziecko w proces organicznej formacji wiary.

5. Rola szkolnego nauczania religii w przekazie wiary

Obecność nauczania religii w szkole jest realizowaniem podstawowych praw człowieka, przede wszystkim prawa do wolności religijnej, a także prawa rodziców do wychowania dzieci zgodnie ze swymi przekonaniami religijnymi⁶². Katechetyczny charakter szkolnej lekcji religii wyraża się w naturalnej konieczności powiązania jej z całością działań katechetycznych Kościoła. Konkretnym przejawem tej jedności winno być wypełnianie w ramach szkolnego nauczania religii wszystkich funkcji katechezy, zaś dla katechezy inicjacyjnej nauczanie religii ma stanowić przygotowanie i pogłębienie intelektualne⁶³.

Celem obecności przekazu religijnego w szkole jest wprowadzenie do jej środowiska atmosfery ewangelicznego ducha wolności i miłości, która wyraża się konkretnie w pomocy dzieciom i młodzieży w rozwoju wiary i swej osobowości według nowego stworzenia, którym stała się przez chrzest. Tak rozumiana koncepcja wychowania do wiary realizuje się we wspólnocie szkolnej, do której należą, oprócz szkolnych wychowawców, także rodzice jako naturalni i niezastąpieni wychowawcy swoich dzieci⁶⁴.

Wartą wyjaśnienia jest relacja między katechezą a szkolnym nauczaniem religii, między którymi istnieją oczywiste różnice, jak i nierozzerwalny związek⁶⁵.

⁶⁰ DOK 178, s. 156-157.

⁶¹ DOK 226, s. 191.

⁶² KARTA PRAW RODZINY przedłożona przez Stolicę Apostolską wszystkim ludziom, instytucjom i władzom zainteresowanym misją rodziny w świecie współczesnym, Poznań 1994, nr 5.

⁶³ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, nr 83.

⁶⁴ DOK 259, s. 215-216.

⁶⁵ DOK 73, s. 60-61.

Istotą wspomnianej różnicy jest specyficzny charakter szkolnej nauki religii, jako uobecnienia Ewangelii w ramach dokonującego się w szkole krytycznego i systematycznego procesu przyswajania kultury przez uczniów⁶⁶. Świat owej kultury stanowią wartości i dziedziny wiedzy przekazywane przez pozostałe przedmioty. Do nich nauczanie religii powinno nawiązywać tak, by przesłanie Ewangelii docierało do umysłów i świadomości uczniów właśnie na terenie ich kultury i kształcało ją w blaskach światła wiary⁶⁷.

Misyjność katechezy szkolnej w stosunku do młodzieży wierzącej jest pomocą w świadomym wyborze wiary, a jednocześnie przeciwdziałaniem dla religijnej niedojrzałości lub obojętności. Dla tych uczniów nauka religii staje się rzeczywistą katechezą⁶⁸, pogłębieniem lub umocnieniem ich wiary. Nauczanie religii w szkole pomaga uczniom wierzącym w lepszym zrozumieniu orędzia chrześcijańskiego w odniesieniu do wielkich problemów egzystencjalnych wspólnym religiom i charakterystycznych dla każdej istoty ludzkiej, w odniesieniu do wizji życia rozpowszechnionej w kulturze i głównych problemów moralnych, z jakimi boryka się dzisiaj ludzkość⁶⁹. Dla tej grupy młodzieży głównym motywem uczestniczenia w katechezie jest chęć pogłębienia wiary. Jednocześnie jest to najczęstszy motyw, jaki podają uczniowie biorący udział w lekcjach religii. Uczniowie dostrzegają w katechezie dużą pomoc w kształtowaniu ich światopoglądu⁷⁰.

Misyjny charakter katechezy szkolnej oznacza także wyjście naprzeciw uczniom o chwiejnej, nieugruntowanej wierze. Dzięki szkolnemu nauczaniu religii, mają oni możliwość poznania odpowiedzi Kościoła na stawiane przez nich pytania. Należy zwrócić uwagę, że dla uczniów o wierze chwiejnej i niewierzących, dyskusja z ich wizją świata może być pomocą w otwarciu się na łaskę wiary.

Fakt wspólnego uczestnictwa w tych samych lekcjach religii uczniów o zróżnicowanym odniesieniu osobistym do wiary sprawia, że uczniowie wierzący stają się ewangelizatorami swoich wątpiących czy niewierzących kolegów⁷¹.

Zakończenie

Wtajemniczenie chrześcijańskie, obok nauczania i wychowania, stanowi podstawową funkcję misji katechetycznej Kościoła. Katecheza wtajemniczająca to katecheza przygotowująca do wiary i życia w jedności z Bogiem i braćmi

⁶⁶ Tamże.

⁶⁷ Tamże.

⁶⁸ D. SERRALLHEIRO, *Specyfika i cechy charakterystyczne szkolnej nauki religii*, „Communio” 11 (1991) nr 2, s. 67.

⁶⁹ DOK 75, s. 63.

⁷⁰ S. KISIEL, *Kształtowanie światopoglądu chrześcijańskiego na katechezie*, „Katecheta” (1985) nr 5, s. 198.

⁷¹ R. MURAWSKI, *Ewangelizacyjny wymiar katechezy*, „Ateneum Kapłańskie” 85 (1992) z. 498, s. 190-191.

w Kościele. Dokonuje się ona w konkretnym kontekście społecznym, kulturowym, religijnym. Najbardziej bezpośrednio kontekst ten tworzą środowiska, w których katecheza jest realizowana. To dzięki nim dokonuje się głoszenie wiary przez zaproszenie do nawrócenia i pójścia za Chrystusem.

Die christliche Initiation im Rahmen des katechetischen
Dienstes der Kirche

ZUSAMMENFASSUNG

Die christliche Initiation, ausser dem Unterricht und der Erziehung, bildet die grundlegende Funktion der katechetischen Mission der Kirche. Die initiiierende Katechese ist die Katechese, die zu dem Glauben und dem Leben in der Einheit mit Gott und den Brüdern in der Kirche vorbereitet. Sie vollzieht sich in dem konkreten sozialen, kulturen und religiösen Kontext. Die gesellschaftlichen Milieus, in denen die Katechese verwirklicht wird, machen dieses Kontext am unmittelbarsten. In diesen Milieus vollzieht sich die Ankündigung des Glaubens, die zur Bekehrung und Nachfolge Christi führt.